

Magyarságkutatás a határon túli területeken

Nyelvjárásgyűjtés Muravidéken

2012. szeptember 17–21.

Projektvezető: dr. N. Császi Ildikó egyetemi docens

**A gyűjtést az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet Nemzeti Tehetségfejlesztési Központja
NTP-FTNYT-12-0021 sz. pályázata támogatta.**

Szakmai beszámoló

az NTP-FTNYT-12-0021 sz. tehetséggondozó tábor programjáról

A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén immáron többéves hagyomány a diákok számára szervezett nyelvjárásgyűjtés. Többnyire az elszakított területek magyarságát keressük fel. Intézményünk szellemiségéből adódóan főként reformátusok lakta vidékekre megyünk, az ottani református lelkészek és tanárok igen hatékony szervezőmunkával, egyetemi oktatók pedig előadásaikkal segítik az utak sikeres lebonyolítását. A nyelvjárásgyűjtésen nemcsak az adott terület nyelvi sajátosságaival ismerkedünk meg, hanem a magyar kultúra- és művelődéstörténet legfontosabb csomópontjaival is. Az előző nyelvjárásgyűjtésekről mindig képes beszámoló készülni, melyeket a szakesteken megismerhették az egyetem hallgatói, illetve nyílt napokon a leendő felvételizőknek is bemutatunk.

2008-ban Kárpátaljára, 2009-ben Erdélybe, a Maros völgyébe, Gyergyóba, Torockó és környékére és Moldvába jutottunk el. 2010 tavaszán Kalotaszeg településeire (Körösfő, Magyargyerőmonostor, Valkó, Kalotaszentkirály) szövegfelvételeket készítettünk, Erdővidéken, Vargyason kérdőíves vizsgálatot végeztünk. A meglátogatott területekről több előadást hallhattak a hallgatók. 2011-ben Burgenland négy településére, Felsőőrre, Alsóőrre, Óriszigetre és Felsőpulyára látogattunk el. Szoták Szilvia tartott előadást a hallgatóknak Burgenland múltjáról és jelenéről, a nyelvhasználat állapotáról; valamint Cs. Nagy Lajos a kérdőíves és szövegfelvételes gyűjtési módszerekről.

Célunk, hogy tudatosítsuk az eddigi eredményeket, és hogy a jelenlévő érdeklődő hallgatók (többnyire az alsóbb évfolyamokból) is betekintést nyerjenek a nyelvjárásgyűjtések szakmai munkájába. Ezzel is szeretnénk ösztönözni őket a távlati együttműködésre.

A muravidéki nyelvjárásgyűjtés célja: az archaikus őrségi és hetési nyelvváltozat megismerése, változásvizsgálathoz korpusz gyűjtése, melyek dialektológiai szemináriumok keretében meghallgathatunk, lejegyezhetünk.

A gyűjtés szakmai előkészítéséhez egyedi kérdőívet készítünk Muravidék néhány településére. Az anyagot összeállítja Cs. Nagy Lajos egyetemi docens, a Pozsonyi Egyetem vendégtanára, dialektológus, aki szakmai kísérőként a csoporttal utazik.

A projekt megvalósításához a Maribori Egyetem, illetve az Imre Samu Nyelvi Intézet muravidéki munkatársai helyismeretükkel segítséget nyújtanak a terep előkészítésében, javaslatot tesznek az adatközlőkre, segédkeznek a helyszínen esetlegesen felmerülő problémák megoldásában. Az egyetem tanszékével együttműködési megállapodást kötöttünk a projekt idejére.

A gyűjtés kétirányú. A területre vonatkozó szakirodalom alapján készült kérdőívet kérdezzük ki. Emellett – a folyamatos szövegvizsgálatot is lehetővé tevő – 15-20 perces beszélgetéseket is rögzítünk, hangfelvételeket készítünk.

A nyelvjárásgyűjtés előkészítésének szakmai ismertetése és a kérdőív

Összeállította: Cs. Nagy Lajos

A gyűjtés alapja:

Penavin Olga, 1966. *A jugoszláviai Muravidék magyar tájnyelvi atlasza*. MNyTK. 116., Bp.

Guttmann Miklós 1994. A szókészlet táji rétegének változása a szlovéniai Szentlászlón. *Nyr.* 118: 422–429.

Végh József: *Őrségi és hetési nyelvatlasz* (1959)

Dömötör Sándor: *Őrség*. (A néprajzi részt összeáll, és közreműködött: VÉGH József.) 1960. 167 p

Bokor József – Guttmann Miklós: *A muravidéki magyarság anyanyelvéért*. Tanulmánygyűjtemény Szombathely — Maribor, 1999. 193 p

Kolláth Anna tanárnőék által előkészített gyűjtési helyek:

Őrségi részen: Őrihodos (Hodoš), Kapornak (Klprivnik), Szerdahely (Središče);

Hetési nyelvterületen: Dobronak (Dobrovnik), Zsitkóc (Žitkovci), Göntérháza (Genterovci), Kapca (közigazgatásilag Lendvához tartozik), Gyertyános (Gaberje).

Penavin Olga muravidéki magyar nyelvátlaszában kutatópontjai a fentiek közül: 1. Hodos (Őrihodos), 2. Kapornak (Klprivnik), 3. Szerdahely (Središče), 7. Dobronak (Dobrovnik), 10. Göntérháza (Genterovci), 19. Gyertyános (Gaberje). A nevek előtti számok a települések térképen elfoglalt helyét jelölik.

A muravidéki nyelvjárás jellemzői Penavin Olga munkájából:

2. A szlovéniai magyarok nyelvének hangtani sajátosságai³.

Fonémarendszerüket a rövid tendencia jellemzi: *ú, ű, í* helyett *u, ü, i*, illetve az *ú, ű* esetében difongusos reflex szerepel. Ami nem egyéb, mint az *ú, ű* pozícióról kiinduló közeledés a köznyelvi realizációhoz (*ó, ő*). A diftongusos megoldás nemcsak szóvégen jelentkezik, hanem hangsúlyos helyzetben és a szó belsejében is: (Dolga vas: *szűölü*, Hosszúfalu : Kámaháza : Kamovci, Göntérháza : Genterovci : *szűülü*, Gyertyámos : Gaberje: *szántufüöd*. A többtagú szavak végén nyílt szótagban legtöbbször *u, ü* az *ó, ő* megfelelője: *vetüllü* (Göntérháza : Genterovci, Hídvég : Staro Mostje), *vetülü* (Hosszúfalu : Dolga vas, Kámaháza : Kamovci, Hódos : Hodoš, Bánota : Banuta, Gyertyámos : Gaberje); *böstörü, üdü, biru, hordu, soru, vindü* (Hódos : Hodoštól kezdve mindenütt, egyedül csak Völgyifalu : Dolina kivétel: *üdüö*).

A hangok megterheltsége nagyjából az egész nyelvterületen egyforma, kivétel az *ö* fonéma. A 23 megvizsgált község közül 10-ben az *ö* jóval megterheltebb az *ē* rovására. Ezek: Völgyifalu : Dolina, Pince, Csentevölgy : Čentiba, Hosszúfalu : Dolga vas, Dobronak : Dobrovnik, Kámaháza : Kamovci, Bánota : Banuta, Hídvég : Staro Mostje, Gyertyámos : Gaberje, Szécsiszentlászló : Motvarjevci. Az *ö*-zés nemcsak független szótövekben, hanem toldalékokban is jelentkezik: *szöm, iedős anyám, tehenöm, őszök, üngöt, hiszöm, üzeködik, kötnö* (kötné), *döglönek, főjke, hörtelen, mönök, köserü, szömölcs* (szemölcs) stb.

A köznyelvi *ē, e*-t szóvégen és toldalékok előtt illeszkedéssel pótolja az *ö*: *kötnö, őszök, döglönek, mönök* stb. sőt még a szótőben is így jelentkezik a *szömölcs*-félékben.

Az *ö*-zés tendenciáján kívül találkozunk még más tendenciákkal is. Többek között köznyelvi *é* helyett hangsúlytalan helyzetben rövid *i*-zést: *szégin, étti, átimenninek, disznuoölisre, vetis, kötni* (kötné), *kezi, kávit, énnim* (enném), stb. (Hódos : Hodoš, Völgyifalu : Dolina, Pince, Hosszúfalu : Dolga vas, Dobronak : Dobrovnik, Kámaháza : Kamovci, Göntérháza : Genterovci, Bánota : Banuta, Hídvég : Staro Mostje, Gyertyámos : Gaberje, Szécsiszentlászló : Motvarjevci).

Hangsúlyos helyzetben újabb jelenséggé az *é* realizációja diftongus: *ié, ie, iē, iē*.

A köznyelvi *i* helyetti labiális *ü*-zés jelentkezik: *üdü, küfuzeti, züngit, ümög* / Pince, Völgyifalu : Dolina, Göntérháza : Genterovci, Bánota : Banuta, Hídvég : Staro Mostje, Gyertyámos : Gaberje).

Nyelvterületünkön igen érdekes az *á* előtti és utáni *a* viselkedése. Az *a—á* kapcsolatban az *a, o, ē* megvalósulási lehetőségek közül a köznyelvedést mutató *a* a legjobban megterhelt, azután jön a megterheltség sorában a régies *o*, az *ē* legtöbbször csak az öregek nyelvében hallható: *vasárnap*,

³ Adatközlőimnek itt mondok hálás köszönetet.

vosárnap, vésárnap; vargánya, vorgánya. Az *ë*-s realizáció csak 4 helységben szerepel: Szécsiszentlászló : Motvarjevci, Hódos : Hodoš, Hosszúfalu : Dolga vas, Radamos : Radmožanci.

Az *á*—*a* párnál az *a* megfelelője általában *o*, az *a* realizáció újabb, köznyelvi hatást mutat, viszont érdekes a szórványos *u* megfelelés (Hídvég : Staro Mostje): *brányulás*. Különben is a hídvégi (Staro Mostje) nyelv igen hagyományőrző. Például szívesen használják a rövid magánhangzókat: *eger, kerek, keves, kötel, szemet* (szemét), *tehen*.

A mássalhangzók rendszerében aránylag nincs sok eltérés a köznyelvtől. A következő eltéréseket kell megemlítenünk:

1. Apalátális *l ly* helyett: *polva, fokla, hel*.
2. Palatális *ny n* helyett: *innya, ennyi* (Dobronak : Dobrovnik), *tehenyem* (Hódos : Hodoš, Völgyfalu : Dolina), *hirtelennyen* (Pince);
3. *j > gy, ty* frikatív tendencia: *győjtők, tiktyaimak, tárgyakos béka*. De *gy > j*: *gyászos > jászos* (Szécsiszentlászló : Motvarjevci), *mírjász* = nagy gyász (Kámaháza : Kamovci).

4. Hosszú mássalhangzó rövid helyett (ikerítődés): *hamarossan* (Hódos : Hodoš, *ü tehennyük, tehennye* (Radamos : Radmožanci), *csallán* (Pince, Völgyfalu : Dolina), *sziisszeg, ocsussa, mezzü* (Szécsiszentlászló : Motvarjevci), *rokkon, pappér, nehezz* (Csentevölgy : Čentiba).

A hangrendi illeszkedés igen hatékony, még összetett szavakban, sőt szócsoporthoz is érvényesül: *öd ben* (Kámaháza : Kamovci, Bánota : Banuta, Hódos : Hodoš); *böstörü, soytörü bötle* (sótörő bottal — Hosszúfalu : Dolga vas), *börsöllü, börsöllü* (Dobronak : Dobrovnik).

A mássalhangzó-hasonulás általánosan ilyen, a köznyelvben szokatlan helyzetekben is hallható: *borotfa, kötfe, hatjan, testfér*. A *v* hang is hasonló, pl: *id van, sog van, ugyizs van, vazsvëlla*.

A mássalhangzó-torlódás feloldása jövevényszavakban nem valósul meg: *brázda* (Hosszúfalu : Dolga vas), *brázdo* (Dobronak : Dobrovnik, Hódos : Hodoš), *brázno* (Kámaháza : Kamovci, Göntérháza : Genterovci, Bánota : Banuta, Hídvég : Staro Mostje, Gyertyános : Gaberje, Völgyfalu : Dolina), *brázna* (Pince); *gráblo, gráblulás, grádics*. Kivételt képez Szécsiszentlászló : Motvarjevci és Szerdahely : Središće: *barázdo, baranálás*, de ott is *grábloy*. A *lëfekiszen* (lefeküszik) a régi alakot őrzi, nem a torlódás felbontása.

A kiesett *v* hangot *k*-val vagy *j*-vel pótolják általában, csak Göntérháza : Genterovci tűri meg a hiátust: *sau 'savó'*.

A köznyelvűsödés a térképlapok tanúsága szerint élő tendencia az egész nyelvterületen pl: *a—á, á—a* megfelelés, a szóvégi *ó, ő* esetében is tapasztaljuk a közeledést, noha még csak kezdeti stádiumban. A teljes köznyelvűsödés hosszabb folyamat.

3. Alaktani sajátosságok.

Vizsgált területünk megfelelő sajátosságait Végh József térképeivel összevetve a következőket látjuk.

1. A vizsgált szótövek kisebb eltérésekkel azonosak. A *kedd* szó eredeti alakját Göntérháza : Genterovci, Radamos : Radmožanci, Bánota : Banuta őrzi *ö-ző* formában: *ketöd*, középzárt *ë*-vel pedig Pince: *kettöd*. A *fa* szó töve még zártabb alakjában szintén megőrződött.

2. A ragok közül a *-val*, *-vel* nem illeszkedik, azaz csak egy alakja van: *hamujje*, *kapáje* ~ *kapáve*, *tavassze*; a *-hoz*, *-hez*, *-höz*, a *-nál*, *-nél* is csak egy alakú: *Feriná*, *biruná*, *Ferihó*. A hetésieknél a *-ho* mellé megjelent a *-hő* változat is: *Ferihő*. Az *-ért* célhatározó rag *-itt*, *-it* alakban él Kámaháza : Kamovci, Radamos : Radmožanci, Bánota : Banuta, Gyertyános : Gaberje nyelvén: *fájitt*, *fájit vout*. Az ősi *-t* helyhatározóraggal használják a következő alakot *orrott esett* (orra).

Az irányt kifejező igekötőket még egy *-nok*, *-nek* irányt kifejező raggal nyomósítják: *künek mëgy*, *benek mënt*, *odánok járt*, *odánok* — *visszánok mőnök*.

3. A családnevekhez, személynevekhez kapcsolódó többséget jelölő köznyelvi *-ék* képző helyett a személyneveket *-k* többesjellel látják el rendszerűen: *Sándorokho*, *Galambosokho*. Kivétel Pince: *Horvátékho*, Kámánháza : Kamovci: *Galambosikho*, *Sándorikho*. Ez már köznyelvűsödés.

4. A birtokosszemélyragozás egy birtokos egy birtok 3. személyének ragja 4 változatban fordul elő:

a) *-o*: *lovo*, *luo* (a megrövidült szótári tőhöz)

b) *-a* (*-ja*): *lova*, *luoja*

c) *-e* (*-je*): *piénze*, *tehene*, *tehennye*

d) *-i*: *pénzi*;

a több birtokos egy birtok 3. személyének ragja 3 alakú:

a) *-ok*: *lovok*

b) *-(j)ek*: *kertyek*

c) *ik*: *lovik*, *tehennyik*;

A több birtok jelölése kettős: *i + k*: (a funkciót vesztettnek érzett *-i* mellett még a személyraghoz kötőhanggal kapcsolt *-k* többesjel szerepel!)

teheneimek

teheneidek

tehenei, *teheneikek*

teheneink, *teheneinkek*

teheneitök, *tehentökek*

tehenik, *tehenikek* (Hídvég : Staro Mostje).⁴ Több helyt rendszerbeli

egyszerűsödés tapasztalható, ami szintén a köznyelvűsödés jele.

5. Ami az igeragozást illeti, az *ikes* ragozás régi szabályosságában nincs meg. Az *észëm* — *észëk* párhuzam tárgyas-tárgyatlan viszonyt fejez ki (*észëm a kinyeret* — *észëk kinyeret*). A főnévi igenév képzője: *-nya*, *-nyi*: *irnya*, *rięnya*, *kapányi*.

Az *igék* feltételes módú jelen ideje különbözik az irodalmi nyelv megfelelő alakjától.

A gyűjtés módszertani kérdései

A gyűjtést a szövegfelvétel készítésével célszerű kezdeni, utána jön a kérdőív.

1. **Aktív indirekt módszerrel** gyűjtünk. Ez azt jelenti, hogy a kérdezett fogalmat körülírjuk, a fogalom megnevezését az adatközlőtől várjuk.
2. Az adatközlők kiválasztása gondos munkát igényel (tisztá hangképzés, érthető beszéd, megfelelő hallás és értelmi állapot). Érdemes először a polgármesterrel, pappal/lelkésszel beszélni. Ha van ismerősünk, netán rokonunk a faluban, akkor is lehetőleg értesítsük a hivatalos embereket, tudjanak a gyűjtésünkről, így nem érhet minket meglepetés. A kérdőív előtt kb. 20-25 perces hanganyagot veszünk föl az adatközlőtől. Témája főleg a régi paraszti életre és a család történetére vonatkozó irányított beszélgetés legyen (szokások, ünnepek, hagyományok, kenderfeldolgozás, disznóölés, párvalasztás stb.). **(A javasolt témákat I. külön felsorolva.)**
3. Adjunk módot az adatközlőnek, hogy kicsit megismerhessen bennünket. Érdemes beszélgetni vele, hogy megszokja a situációt, és valamennyire meg is feledkezzen a felvételtől. Ezt követi a szövegfelvétel készítése. (Ajánlott témákat I. külön felsorolásban!)

4. Igyekezzünk a felvételen rögzíteni, hogy az adatközlő beleegyezett a hangfelvételbe. Ezt a lehető legtermészetesebben kell megkérdezni tőlük (*Felvehetem magnóra/diktafonra?*), nem kell (nem szabad) jogi formulákkal hivatalosan feltenni a kérdést.
5. Gyűjtés közben figyeljünk arra, hogy a kérdőív részénél ne térjünk el a kérdőívtől, a felgyűjtendő szabad beszélgetés ne a kérdőív közepén legyen.
6. A gyűjtés helyének kiválasztásánál vegyük figyelembe az állandó zajokat (hűtő, konvektor stb.) és az időnként jelentkező zajokat (kakukkos óra, vonat, teherautó elhaladása az ablak előtt stb.) Ezeket próbáljuk meg elkerülni.
7. SOHA NE GYŰJTSÜNK SZABADBAN, ha csendesnek tűnik, akkor is több zaj kerül rá a felvételre, mint amennyit mi a helyszínen érzékelünk.
8. Gyűjtés előtt készüljünk fel a kérdőívből! Ezt szolgálják a kérdőíven megadott várható válaszok. Ha egy kérdés nem megfelelő, közelítsük meg másfelől a fogalmat. Előfordulhat, hogy többet kell magyarázni.
9. Mindig legyünk tisztában azzal a fogalommal, amit kérdezzünk!
10. A kérdésnek több válfaja van. Ha nem jön elő egy adat a segítő, rávezető kérdések ellenére sem, vagy ez nem a várható választ eredményezi, akkor (és csak akkor) kérdezzünk rá direkt módon. Ezt érdemes a kérdőíven is külön jellel (pl. D) jelölni.
11. Ha semmilyen adat nem jön be, akkor igyekezzünk kideríteni, hogy valóban nincs rá szava az adatközlőnek, magát a fogalmat nem ismeri, vagy csak semmilyen kifejezés nem jut eszébe a kérdésről.
12. A hapaxok és állandó körülírások esetében mindig kérdezzük meg az adott fogalom többi nevét is, mert egy lexéma hiánya fontos adat, de csak akkor, hogyha igazolhatóan hiányzik.
13. Ha véletlenül belevágtunk az adatközlő szavába (vagy ő a mienkbe), akkor kérdezzünk vissza, kérjük meg, hogy ismétlje el, különben nehezen lejegyezhető anyagot kapunk. Ez akkor is érvényes, ha valamilyen más egyéb zaj vág közbe (pl.: ajtócsapódás, kakaskukorékolás stb.).
14. Felvétel közben ne fogjuk meg, ne gyűrögessük stb. (és lehetőleg más se) a hangfelvevő készüléket és tartozékait, mert azt zajként felveheti.
15. Az adatközlő szavait ne ismételjük meg, mert nyelvjárási alakoknál esetleg hibásnak érezheti a saját kiejtését, és a továbbiakban urizálni fog.
16. A készüléket tegyük az adatközlőhöz közelebb, és mindig próbáljunk meg az adatközlő hangerejével beszélni mi is (→ ne válasszunk rosszul halló, nem tisztán beszélő adatközlőket), mert a hangos gyűjtő mellett nem biztos, hogy hallható lesz az adatközlő válasza a felvételen.
17. Ha rákérdezzünk egy adatra, és az adatközlő bólint, akkor kérdezzünk vissza, mondassuk ki vele lehetőleg úgy, ahogy emlékszik rá. Minden esetben gondoljunk arra, hogy a felvételt le is kell jegyeznünk! Igyekezzünk a majdani munkát megkönnyíteni.
18. Minden adatközlőről adatlapot kell készíteni. Az adatlapot l. külön!) **Az adatokat másoknak nem szolgáltathatjuk ki, szigorúan tudományos célokra használjuk fel.**
19. Csak olyan digitális eszközt válasszunk, amelynek VAN USB KIMENETE, különben ugyanúgy át kell játszani, mint az analóg felvételt.

Beszélgetési témák

(Csak javaslatok, nem kötelező mindegyiket végigkérdezni! Lényeg, hogy összefüggő – **20-25 perces** – szöveg legyen kevés gyűjtői belekérdezéssel! **Engedjük kibontakozni beszélgető partnerünket!!!**)

1. Gyermekkor emlékek, játékok
2. Iskolás évek
3. Háborús emlékek
4. Hadifogság – szabadulás; kitelepítés
5. Lakodalom
6. Helyi szokások (mikulás, Luca, betlehemezés, karácsony, aprószentek, húsvét, pünkösöd stb.; egyéb, pl. családi ünnepek)
7. Búcsújáró hely
8. Munka, foglalkozás (Mit termeltek régen? Hogyan? Hova járnak munkába?)
9. A falu élete régen és ma
10. Hol beszélik a legszebben a magyart? Miből gondolja?

Adatlap

1. A gyűjtő neve, a gyűjtés ideje:
2. A gyűjtés helye:
3. Az adatközlő sorszáma: (nevet nem írhatunk, csak kódot, sorszámot!!!)
4. Születési helye, éve:
5. Iskolai végzettsége:
6. Egynyelvű vagy kétnyelvű iskolába járt-e?
7. Nyugdíj előtti foglalkozása:
8. A felvételhez használt készülék:
9. A gyűjtő megjegyzései a felvétel körülményeiről és az adatközlőről:

KÉRDÉSEK

A kérdések után a várható válaszokat találják. Ne azokat a szavakat kérdezzék, ne is súgjunk a beszélgető társnak! Azok csak a gyűjtő számára írtuk oda, tájékoztató jellegűek!!

A címszók utáni szám: *A jugoszláviai Muravidék magyar tájnyelvi atlasza* térképlapjainak a száma. (A gyűjtőnek ezekkel nem kell foglalkoznia, csupán a majdani földolgozást segíti.)

Kérdőív

1. Mi az az ember, aki házról házra megy és kéreget? (*kuodis, kodis, kódis*)
2. Mi a neve annak a kis bőrkinövésnek a kézen, ami nem fáj? (*szemölcs, szemőcsik, szemüöcs, kőszfíny, vimedle, főkín, főkiny*)
3. Egészítse ki a következő mondatot a **menni** megfelelő alakjával! *Én most a boltba ...*
4. Folytassa tovább az előzőt! *Te most a boltba ..., Ő most a boltba ..., Mi most a boltba ...*(*megyek, megyek, mēnök, mōnök; mensz, mēnsz, mész, misz, menünk, mēnünk, mōnünk, menyenk*)
5. Most egészítse ki a mondatot a **megy** ellentétével! *Én a boltból ..., Te a boltból ..., Ő a boltból ..., Mi a boltból ...* (*gyövök, gyűjök, gyűjjök, jövök, gyüök, győjök*)
6. Nyáron mit szoktak csinálni a gyerekek a folyóban? (*fürödni, fürönyi, fürönnyi, fürönni*)
7. Mi a himkaca neve? (*hímriëce, kanyriëce, hingyák, himgyák, hímgýák*)
8. Melyik állat kapingál a tyúkudvarban? (*tik, tyúk*)
9. Ha nekem ebből az állatból több van, hogy mondom? Egészítse ki a mondatot! *Ezek az én ...* (*tikjaim, tikaimak, tikaim, tiktyaimak, tikimak*)
10. Mi az, amit a tyúk tojik, és sütvé, főzve is megesszük? (*tojás, tikmony*)
11. Mi a neve a zsírban sült habart tojásnak? (*sütt' tojás, zsirba sütt' tojás, zsiros tojás, rántotta*)
12. Mi a neve a bőrrel és egyéb vagdalékokkal töltött disznógyomornak? (*sajt, presbors, prezbos, gombos, gyomor disznósajt, pacal*)
13. Mi az, ami a kockára vágott kisütött szalonnából a zsír kinyomkodása után megmarad? (*csörge, töpörtyű, töpörtő, töpörkü, zsírka*)
14. Mi az a kertek végében, kazlak alatt élő tüskés hátú kis állat, amely tüskés gombóccá húzódik össze, ha ember, állat közeledik? (*tüskizdisznu, tüskésborz, sündisznu, ebiborz, túskeborz*)
15. Hogyan hívják azt a kis fekete állatot, amely kis hantokban túrja ki a földet? (*vakanduk, vakand, vakant, vakkant, vakont*)
16. Mi a nagy testű, rücskös hátú, lomha, szürke vagy barna béka neve? (*varangyos biëka, taracskozs bieka, daracskozs bieka, targyakozs bieka*)
17. Mi a neve a fekete-sárga csíkos fullánkos rovarnak, amely a méhhez hasonlít, de vad és csíp? (*darázs, dorázs, szakadik, szakondik, mihe, szakkant, dongu*)
18. Mi annak a bogárfélének a neve, amelyiknek zöld vagy szürke a színe, hosszú, visszahajló lába van, és nagyokat ugrik? (*kaszás, szöcskü, szecsku, kaszásszöcskü*)

19. Mi a neve annak a röpködő színes szárnyú rovarnak, amelyik a hernyóból lesz? (*lepke, pergyuka, pillangó*)
20. Mi a tarka tollazatú, rovarokkal táplálkozó, a fák törzsén kopácsoló madár neve? (*harkáj, ácsmadár*)
21. Mit csinál a macska, mikor megsérti a karmával a kezünket? Hogy mondjuk? (*mëkkörmöz, mëkkörmü(l), mëkkarmol*)
22. Mi annak a növénynek a neve, amelynek vastag, erős szára van, széles, tányér alakú sárga a virága? Magjából olajat sajtolnak. (*naprafodulou, napraforgu, tányéruozsa, tányiervirág, napraforguvirág*)
23. Mi az a kemény héjú, kerek alakú, olajos belű termés, amit le szoktak verni a fáról? (*diju, dijú*)
24. Mi a neve a nedves helyen növvő, barkás virágú fának, melynek az ágai lefelé hajolnak? (*fűzfa, füzfa, ficfa, szíácsfa*)
25. Mi annak a növénynek a neve, melynek hosszú, fehér, elvékonyodó gyökere van, a zöldjével is húslevest szoktak ízesíteni? (*petris, petrizsgyüker, petrizsgyöker, petristöje*)
26. Mi a neve az udvaron annak a része, ahol a fát aprítják? (*fágutu, fágutó, (fa)vágittó, (fa)vágitu*)
27. Mi az, amin régebben a vásznat szőtték? (*fajsz, vetüszék, szüjüfa, szüjöfa, szüvüfa*)
28. Mi van felettünk? (Ha mennyezet jelentésű szó a felelet, a következő kérdés: ... a között és a tető között?) (*pallás, hié, hie, padlás*)
29. Mi az, amin fölmászunk a padlásra? (*lietra, liétra, uodal, ösztölle, rietuha, riétuha, rétuoha, lajtergya, lajtorgya, liétro*)
30. Mit csinál a kisgyerek fájdalmában, ha beüti a lábát? (*rien, rij, rin, sir, suokodik*)

Az interjúk és a kérdőív lejegyzéséhez használható szakirodalom:

Voigt Vilmos–Balogh Lajos 1974. A népköltési (folklor) alkotások kritikai kiadásának szabályzata. Akadémiai Kiadó, Budapest

A felhasznált irodalom érintett oldalait a hallgatók szkennelve megkapták e-mailben.

A szakmai gyakorlati lehetőséget a KRE BTK magyar hallgatóinak hirdettük meg, két körlevélben és az épületben elhelyezett egyéb hirdeteményeken hívtuk fel a hallgatók figyelmét a lehetőségre.

A jelentkezők kiválasztása azon az alapon történt, hogy milyen tanulmányi eredményt mutattak fel, továbbá voltak-e már nyelvjárási terepgyakorlaton, illetve van olyan hallgató, aki muravidéki nyelvváltozási kutatásokat is folytat/tervez esetleges szakdolgozatához/TDK munkájához.

A nyelvjárásgyűjtéseken mindig részt vesznek korábbi gyűjtéseken már tapasztalatot szerzett hallgatók, akik elvégezték már a dialektológia kurzust, s részt vesznek olyanok, akik az adott félévben jelentkeztek a kurzusra, s a terepmunka elvégzéséhez tudnak nyelvjárási anyagot gyűjteni.

Valamennyi hallgató magyar szakos (magyar főszak vagy mellékszak, magyartanár v. magyar mint idegennyelv-tanár mesterszakos)

A gyűjtőcsoportok kialakításánál ügyeltünk arra, hogy a már tapasztalattal rendelkező korábbi gyűjtők és kísérőtanárok mellé osszuk be a nyelvjárásgyűjtésen még nem járt hallgatókat. Így

bevezethettük őket fokozatosan a gyűjtés menetébe, biztosabban elsajátíthatták a gyűjtés módszertanát.

	név	e-mail	Gyűjtési tapasztalat
1.	<u>Csatai Beáta</u>	cs.beata612@gmail.com	dialektológia házi dolgozat
2.	Csoóri Anna Mária	csoori.panni@gmail.com	tapasztalatlan
3.	Géczy Ráchel	g.rahel.92@gmail.com	tapasztalatlan
4.	Falyuna Nóra	norafalyuna@gmail.com	már volt korábban gyűjtésen
5.	<u>Fazekas Zsanett</u>	fzsanka@freemail.hu	dialektológia házi dolgozat
6.	Fekete Natasa	feketenatasa@gmail.com	tapasztalatlan
7.	Fülöp Katalin	kfulop.katalin@gmail.com	már volt korábban gyűjtésen
8.	Gál Viktória	gal.viktoria2012@gmail.com	dialektológia házi dolgozat
9.	<u>Galambos Anita</u>	anita.galambos@hotmail.com	dialektológia házi dolgozat
10.	Juhák Tamás	grievous@externet.hu	tapasztalatlan
11.	Kósa Csilla	csilli.kosa@gmail.com	tapasztalatlan
12.	Kovács Júlia	julcsi1988@gmail.com	már volt korábban gyűjtésen
13.	Majoros Luca	hawaiiinota@gmail.com	tapasztalatlan
14.	Somogyi Róza	rozy333@freemail.hu	már volt korábban gyűjtésen
15.	Szabó Péter Csongor	draugr1988@gmail.com	szakdolgozati témaválasztás
16.	Tamás Kata	tomkat92@hotmail.com	tapasztalatlan
17.	<u>Tomolya Alexandra</u>	alexandra.tomolya@gmail.com	dialektológia házi dolgozat
18.	<u>Ujvári Lilla</u>	elillanat@gmail.com	dialektológia házi dolgozat
19.	Varga Réka	buyoocska@gmail.com	már volt korábban gyűjtésen
20.	<u>Csonka Vivien</u>	vivien.eszter@gmail.com	dialektológia házi dolgozat
21.	Monostori Máté	mate.monostori@gmail.com	már volt korábban gyűjtésen
22.	Dr. Bölcskei Andrea	bolcskeiandrea@hotmail.com	rendszeres kísérőtanár
23.	Dr. Solyom Réka	solyomreka@hotmail.com	kísérőtanár
24.	Dr. Cs. Nagy Lajos	lcsnagy@gmail.com	szakmai irányító
25.	Dr. N. Császi Ildikó	ncsasziildiko@gmail.com	szakmai projektfelelős, szervező

A terület nyelvjárási sajátosságainak összefoglalását a gyűjtés megkezdése előtt a hallgatók megismerhették két szakmai előadás keretében (Kolláth Anna, Cs. Nagy Lajos), illetve írásbeli anyagot is kaptak hozzá a kérdőívben.

A gyűjtés módszertani kérdéseivel szintén előadás keretében foglalkoztunk, illetve a gyűjtési napok után, este kerekasztal-beszélgetéseken számoltak be a csoportok az aznapi tapasztalatokról.

A projekt keretében szeptember 18-án ellátogatunk a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékeire, ahol Kolláth Anna tszv. bemutatta a szlovéniai magyar közösség múlt és jelenét, a nyelvhasználat állapotát, beszélt a szlovéniai nyelvi jogokról, a kétnyelvű iskolákról, mindezek ellenére a rohamosan erősödő nyelvi asszimilációról. Előadásában megismerhettük az egyéni és a közösségi többnyelvűség fejlesztésére kidolgozott interdiszciplináris kutatási projektet, a nemzetközi ELDIA-projektet (Európai Nyelvi Diverzitás Mindenkinél) (<http://www.eldia-project.org/>).

21-én a göntérházi iskolában Varga József előadását hallgathatták meg a hallgatók a szlovéniai magyar oktatásról.

Szeptember 19-én és 20-án 4-5 fős csapatokban folytak a gyűjtések, mindkét nap zárásakor a vacsora után kerekasztal-beszélgetéseken a gyűjtés tapasztalatainak megbeszélését tartottuk meg. Beszámoltak a csapatok az aznapi interjúkról, kérdőíves tapasztalatokról.

A csoportok megalakítása 18-án az esti megbeszélésen történt meg. A csoportnevek: Galagonya, Tóka, Gumimacskák, Kerecsensolyom, Mendangyelkut.

A gyűjtés megvalósítása:

Az első két napon a terület főbb nevezetességeivel ismerkedtünk, és igyekezett összeszokni a társaság. Így könnyebb volt együtt dolgozni, hiszen a felvételek fontos alapja a jó hangulat, hogy ne feszengjen senki a beszélgetés közben. A 3. naptól kezdődött a gyűjtés. A beszélgetőpartnereket a maribori egyetem munkatársai (Kolláth Anna és Gróf Annamária) szervezték számunkra.

Szeptember 19. szerda:

Hodos (Abraham Boris segítségével)

- Abraham Geza, Krplivnik - Kapornak
- Kerčmar Štefan Hodoš - Hodos
- Soos Edith Hodoš - Hodos
- Peilschmidt Marija, Hodoš - Hodos
- Eőri Tibor Hodoš - Hodos

Kapornak (Orban Nina segítségével):

- Laczo Geza és Laczo Pavla - Kapornak
- Balaic Aladar - Kapornak
- Orban Emma - Kapornak
- Bočkorec Ella - Kapornak
- Balaic Irena - Kapornak

Szerdahely (Sanca Leonida segítségével)

- Szerdahely (Središče)
- Leonida anyukája
- Leonida mamája
- Leonidáék szomszédja

Gyertyános (Szőke Krisztina segítségével)

- Penhofer Mária és István, Fő utca
- Göncz Margit, Felső utca
- Kozic Irén, Temető utca
- Szomi József, Alsó utca
- Szőke Terezija, Fő utca

Szeptember 20. csütörtök

Göntérháza (Zsuzsi, Bence Lajos, Zagorec-Csuka Judit segítségével)

- Furján Mária (otthon)
- Bázsika Rozália
- Gál Zsuzsanna
- Varga Károly
- Pisznyák Rozália
- Bence Magdalena
- Pisznyák Katica

Zsitkóc (Józsai anyukájának segítségével)

- Végi Marija, Zsitkóc

Dobronak (Szekeres Icu segítségével)

Kapca (Zagorec-Csuka Judit segítségével)

- Völgyi Katica néni, Kapca, Alsó utca a falu végén
- Zagorec Zsuzsanna, Kapca Alsó utca a falu végén
- Kotter István, Kapca Fő utca
- Vida Mára, Kapca, Iskola utca
- Zag János, Palina utca

Az adatlapon adatkezelési jogok miatt a személyek neve nem szerepel, csak kódolva vannak.

A nyelvjárásgyűjtésen fejlesztett készségek, kompetenciák:

- a nyelvjárási analfabetizmus jelenségének elkerülése, a nyelvjárási jelenségek alapján ismerjük fel és azonosítjuk a köznyelvtől eltérő, területi alapú nyelvhasználatot;
- a nyelvjárás stigmatizáltságának elkerülése;
- az írók, költők által használt nyelvi univerzálékon túli nyelvjárási jelenségek meg- és felismerése;
- a tudás, megértés, megvalósítás folyamatának elmélyítése;
- az analízis, szintézis, értékelés kognitív műveleteinek elmélyítése;
- mások tudományos szemléletének és kognitív attitűdjének megismerése, elemzése és elfogadása.

Muravidéki nyelvjárásgyűjtés szabadidős programjai

- Őrség: Szalafő, Pityeszeri falumúzeum, olajútás a Bata-portán, kóstolással egybekötve
- Velemér, műemléktemplom, Habán műhely megtekintése
- Mariborban városnézés,
- Ismerkedés Bázakerettyével, az olajközponttal
- A lendvai rádió megtekintése Végi József igazgató úr előadása
- Pincelátogatás borkóstolással Bázakerettyén, a polgármester kalauzolásával a helyi szőlősgazdánál, a hetési nyelvhasználat spontán megfigyelése
- Lendva városnézés (Makovecz-ház, lendvai vár, szőlőhegyi kápolna) idegen vezetőnk a helyi magyar egyesület vezetője, Patyi Zoltán

A református szellemiségéből adódóan egyetemünkön az anyanyelvhasználatot mindig kiemelt területként kezeljük. A Magyar Nyelvtudományi Tanszék tehetséggondozó munkája különös figyelmet szentel az anyanyelvhasználat kutatására, támogatja a nyelvhasználat kutatását TDK, szakdolgozatok formájában. Az eddigi munkák során egykori hallgatóink pl. a moldvai magyarok nyelvhasználatát kutatva a Geolingvisztikai Műhely kutatásaiba is bekapcsolódtak, kutatási eredményüket nyilvánossá tették a műhely honlapján. A nyelv területi változatainak megismerése széleskörű oktatási-kutatási programot jelent, amelyre a Magyar Nyelvtudományi Tanszék vezetésével önkéntes hallgatói csoportok bevonásával tudjuk biztosítani a szükséges hanganyagokat. Ezeket a hangfelvételeket ezután az oktatási munka során is jól tudjuk hasznosítani. A tehetséggondozó munkába bekapcsolódó hallgató (Szabó Péter Csongor) a muravidéki nyelvhasználatból választotta BA-s szakdolgozatát, amelyet később TDK-munkává fog továbbfejleszteni.

A gyűjtött anyagok a tanszéki archívumba kerültek, oktatási célok használjuk fel őket, továbbá hallgatók számára feldolgozhatók tudományos diákköri keretben, szakdolgozatként stb. A gyűjtött anyagot természetesen kutatási célra az Imre Samu Nyelvi Intézetnek is felajánljuk.

A dialektológiai szemináriumon 8, a terepmunkában részt vett hallgató készített lejegyzést a hangfelvételekről, ezenkívül további 15 hallgató számára tudunk friss hanganyagot biztosítani a lejegyzésekhez.

Az erdélyi iratrendezen az iratok túlnyomó részét sikeresen berendeztük, katalogizáltuk és felcímkéztük. A következő alkalommal már csak a legrégebbi, gyakran nehezen olvasható iratanyag besorolását kell elvégezni, noha szinte mindegyik irat már kapott egy alapvető besorolást.

A megvalósult táborokról beszámoltunk a szeminárium keretében (50 hallgatónak), illetve az egyetemi tréninghéten is egy workshop keretében. Az egyik legsikeresebb kurzust tartotta belőle Sólyom Réka egyetemi tanársegéd, aki kísérőtanárként részt vett a programban, ppt-s előadását élénk figyelemmel kísérték, s a hallgatókkal kötetlen beszélgetés keretében ismertették meg a gyűjtés szakmai munkáját.

A beszámolók elérhetők a tanszékek honlapjáról <http://www.nyelveszet.kre.hu/> <http://www.tortenelem.kre.hu/> .

Erősségek (hallgatói élménybeszámolókból, véleményekből):

Gyűjtési tapasztalat szerzése:

„A gyűjtés nagyon szép, de nem mindig könnyű feladat: türelmet, koncentrációt és empátiát is igényel. Néha nagyon kellett vigyázni, nehogy kimondjak egy-egy szót, ami nem jutott hirtelen a néni eszébe, pedig biztosan tudja mi az, amire kérdezzük. Vagy ha nem értette pontosan a kérdést, akkor máshogy kellett megfogalmazni, úgy hogy, ne érezze magát rosszul amiatt, hogy nem tudta a választ. Ilyenkor a nem teljesen megfelelő vagy odaillő válasza is mosolyogva bólogattunk.” (Csatai Beáta)

Közösségteremtés:

„Mind az öt nap nagyon tartalmasan telt. Olyan emberek találkoztak ezen a héten egymással, akik egyébként lehet, hogy sosem beszéltek volna, pedig nap, mint nap elmennek egymás mellett az egyetem folyosóin. Jó érzés a folyosón a nyelvjárásgyűjtésről ismerős arcokat látni és összemosolyogni a közös élmények emlékére.” (Csatai Beáta)

Életre szóló élmény szerzése:

„A 2012 szeptemberében megrendezett nyelvjárásgyűjtés volt eddigi egyetemi életem legszebb hete. Öt nap alatt megismerkedhettem egy számomra ismeretlen tájjal, új barátságokat kötöttem, szakmai tapasztalattal gazdagodtam, és beleláltam a határon túli magyarság helyzetébe.” (Galambos Anita)

„Rátaláltunk a „maribori Kálvin térre”, vettünk egy-két helyi édességet, csentünk a város négyszáz éves szőlőtőjéről néhány fűrtöt... A gyűjtést követően ellátogattunk a lendvai magyar rádióba, valamint tévéstúdióba, ahol többek között beavattak minket a titokba, hogy hogyan válhat valaki láthatatlanná a zöld háttér előtt. Néhány hallgatótársammal azt is figyelemmel követtük, ahogy a rádióban megszólalnak a hírek.” (Csonka Vivien)

„A szállás láttán biztos voltam benne, hogy az ételek is királyiak lesznek, de az a szarvas pörkölt dödöllével, amit hétfőn feltálaltak, minden várakozásomat fölülmúlta. Bevallom, később még álmodtam is vele. ... A maribori egyetemen úgy éreztem magam, mintha egy amerikai filmben lennék. Nagy volt és modern. Őszintén mondom, hogy nagyon élveztem dr. Kolláth Anna tanárnő előadását az egyetem aprócska, de lelkes magyar tanszékéről. Fontos felnőttnek éreztem magam, akinek dolga van a magyar nyelvvel és ez hihetetlenül jó érzés volt. ... Nemcsak nyelvészeti, de emberileg is sokat kaptam ettől a kirándulástól és hosszú időre feltöltekeztem élményekkel.” (Gál Viktória)

„Számomra ezzel kapcsolatban két dolog volt a legemlékezetesebb, mindkettő hallható a felvételeken: az egyik, amikor az egyik néni saját példáján keresztül kifejtette, hogy a helyzet távolról sem olyan rózsás a szlovén-magyar viszonyt illetően, mint azt sokan hiszik, és kissé el is érzékenyült történetét elmesélve. A másik, amikor a gyertyános hagyományörző kör egyik tagja, egy úriember énekelt nekünk, méghozzá egy saját maga által írt, aktualizált szövegű hagyományos népdalt adott elő.” (Szabó Csongor)

Nehézségek:

„Maga a nyelvjárásgyűjtés tanulságos volt, egy kicsit nehezebb, mint számítottam rá, mert az adatközlők és én is általában elég lámpalázások voltunk. Kapornakon indult a legnehezkesebben a beszélgetés. Az adatközlő eleinte nagyon távolságtartó volt, tartott a hangfelvételtől, de viszonylag hamar feloldódott.

Általában ez volt a tapasztalatom, szinte mindenki tartott attól, hogy nem fog tudni eleget beszélni. ... Jól akartak teljesíteni, mintha egy vizsgán vennének részt.

... s kötetlenebb hangulatban még oldottabban ment a beszélgetés, viszont vendéglátóink ezen beszélgetés közben is gyakran kijavították szavaikat a köznyelvi változatra.” (Majoros Luca)

„Az első interjú után átvágtunk a településen. Kissé megnehezítette a dolgunkat, hogy utcaneveknek nyomát sem leltük, valamint a házszámozás logikájára sem sikerült rájönnünk. Miért van a 124-es házzal szemben a 31-es?” (Csonka Vivien)

- A táborban a határon túli magyarság, illetve a szóránymagyarság kisebbségi létének, nyelvének, kultúrájának, oktatásügyének feltérképezése;
- Ismeretszerzés a tantervi kereteket meghaladóan

- Külső előadók bevonása a KRE-s tehetséggondozásba
- Tehetséggondozó hallgatói programok létszámának emelkedése
- A gyűjtőút során szerzett nyelvi adatok, illetve az iratrendezés segítségével megírt dolgozatok és publikált tanulmányok, előadások számának növekedése
- Hallgatói szereplések számának növekedése, belső és külső szervezésű szakmai rendezvényeken (házi-konferenciák, TDK-konferenciák, demonstrátori konferenciák, stb.)

További gyűjtőutakat tervezünk a Felvidékre, illetve a Délvidékre, a vajdasági magyar nyelvhasználat megismerésére

A gyűjtés eredményeként 8 hallgató – akik éppen a 2012/13. tanév őszi félévében vették fel a dialektológia kurzust – készített dialektológiai lejegyzést házi dolgozatban. A hanganyagot pedig további hallgatók használták fel lejegyzésük elkészítéséhez.

1 hallgató pedig szakdolgozati témájának választotta a muravidéki magyar nyelvhasználatot. Ennek elkészítését 2013-ra vállalta. Rendszeres tutori felkészítésben részesül.

Mutatvány a kérdőíves összefoglalókból

GALAGONYA CSOPORT

1. Mi az az ember, aki házról házra megy és kéreget? (*kuodis, kodis, kódis*)
 Örihodos 1. adatközlő: *koldul*
 Kaponak 2. adatközlő: *koldus, cigány*
 Kapca 3. adatközlő: *koldus, cigán*
 Kapca 4. adatközlő: *koldus*
 Kapca 5. adatközlő: *koldus*
 Kapca 6. adatközlő: *koldus, kódis*
 Kapca 7. adatközlő: *koldus*
2. Mi a neve annak a kis bőrkinövésnek a kézen, ami nem fáj? (*szemölcs, szemőcsik, szemüöcs, kösfíny, vimedle, főkín, főkiny*)
 Örihodos 1. adatközlő: nincs adat
 Kaponak 2. adatközlő: *kösfíny*
 Kapca 3. adatközlő: *főkín*
 Kapca 4. adatközlő: *f^üőkiny*
 Kapca 5. adatközlő: *fökény*
 Kapca 5. adatközlő (Rozi): *fökény*
 Kapca 6. adatközlő: *főkiny*
 Kapca 7. adatközlő: nincs adat
3. Egészítse ki a következő mondatot a **menni** megfelelő alakjával! *Én most a boltba ...*
 Örihodos 1. adatközlő: *menek*
 Kaponak 2. adatközlő: nincs adat
 Kapca 3. adatközlő: *mëgyek*
 Kapca 4. adatközlő: *mënek*
 Kapca 5. adatközlő: *mönök*
 Kapca 6. adatközlő: *mönök*
 Kapca 7. adatközlő: nincs adat
4. Folytassa tovább az előzőt! *Te most a boltba ..., Ő most a boltba ..., Mi most a boltba ...* (*mëgyek, megyek, mënök, mönök; mensz, mënsz, mész, misz, menünk, mënünk, mönünk, menyenk*)
 Örihodos 1. adatközlő: *mensz, megy, menünk*,
 Kaponak 2. adatközlő: *mënsz, mëgy, mëgyünk*
 Kapca 3. adatközlő: *mënsz, mëgy, mëgyünk*
 Kapca 4. adatközlő: *mënsz, mëgy, mëgyünk, mënték, mënnek*

- Kapca 5. adatközlő: *ménsz, mëgy, mënünk*
 Kapca 7. adatközlő: nincs adat
 Kapca 6. adatközlő: *mënsz, mëgy, mönünk, mëntëk, mënnek*
5. Most egészítse ki a mondatot a **megy** ellentétével! *Én a boltból ..., Te a boltból ..., Ő a boltból ..., Mi a boltból ... (gyövk, gyüvk, gyüjvk, jövk, gyüvk, győvk)*
 Őrihodos 1. adatközlő: *gyössz, gyövk, gy^üön, gyöjünk, gy^üöttök, gyönek*
 Kaponak 2. adatközlő: *jövünk, jössz, jön, jövünk*
 Kapca 3. adatközlő: *jöttem, jöttél, jön, jövünk*
 Kapca 4. adatközlő: *jövk, jössz, jön, jüvünk, jöttetek, jönnek*
 Kapca 5. adatközlő: (én) *győvk*
 Kapca 7. adatközlő: nincs adat
 Kapca 6. adatközlő: *gyüvk, gyössz, gyön, gyöttetek, gyönnek*
6. Nyáron mit szoktak csinálni a gyerekek a folyóban? *(fürödni, förönyi, förönnyi, förönni)*
 Őrihodos 1. adatközlő: *fürönnyi*
 Kaponak 2. adatközlő: *fürödni*
 Kapca 3. adatközlő: *fürönnyi*
 Kapca 4. adatközlő: *fürödni*
 Kapca 5. adatközlő: *füröttek*
(Csuszkáltunk, télen a jégön még csuszkáltunk, úgy mondtuk. Az enyimek zsákokba szalmát köttek, aztán úgy. Aztán itthon készült szánkon, ollajon szánkoztunk.)
 Kapca 6. adatközlő: *förödni*
 Kapca 7. adatközlő: *füröttek*
7. Mi a hímkacsa neve? *(hímriëce, kanyriëce, hingyák, himgyák, hímgyák)*
 Őrihodos 1. adatközlő: *gunyár*
 Kaponak 2. adatközlő: nincs adat
 Kapca 3. adatközlő: *bakrⁱëce*
 Kapca 4. adatközlő: *nincs adat*
 Kapca 5. adatközlő: *bakrⁱëce*
 Kapca 6. adatközlő: *bakrⁱëce*
 Kapca 7. adatközlő: *bak réce*
8. Melyik állat kapirgál a tyúkudvarban? *(tik, tyúk)*
 Őrihodos 1. adatközlő: *tik*
 Kaponak 1. adatközlő: *tyúk*
 Kapca 3. adatközlő: *tik*
 Kapca 4. adatközlő: *tik*
 Kapca 5. adatközlő: *tik*
 Kapca 6. adatközlő: *tik*
 Kapca 7. adatközlő: *tyúk, csirke, kakas*
9. Ha nekem ebből az állatból több van, hogy mondom? Egészítse ki a mondatot! *Ezek az én ... (tikjaim, tikaimak, tikaim, tiktyaimak, tikimak)*
 Őrihodos 1. adatközlő: *tikok*
 Kaponak 2. adatközlő: *tyúkok*
 Kapca 3. adatközlő: *tikok*
 Kapca 4. adatközlő: *tyúkok*
 Kapca 5. adatközlő: *tikok*
 Kapca 6. adatközlő: *tikok*
 Kapca 7. adatközlő: *tyukok*
10. Mi az, amit a tyúk tojik, és sütvé, főzve is megesszük? *(tojás, tikmony)*
 Őrihodos 1. adatközlő: *tojás*
 Kaponak 2. adatközlő: *tojás*
 Kapca 3. adatközlő: *tojás*
 Kapca 4. adatközlő: *tojás*
 Kapca 5. adatközlő: *tojás, tiktojás*
 Kapca 6. adatközlő: *tojás*
 Kapca 7. adatközlő: *tojás, jájcsá*

11. Mi a neve a zsírban sült habart tojásnak? (*sütt' tojás, zsírba sütt' tojás, zsiros tojás, rántotta*)
 Örihodos 1. adatközlő: *sütt' tojás*
 Kaponak 2. adatközlő: *sütt' tojás*
 Kapca 3. adatközlő: *sült tojás*
 Kapca 4. adatközlő: *nincs adat*
 Kapca 5. adatközlő: *rántotta, sütt' tojás*
 Kapca 6. adatközlő: *sütt' tojás*
 Kapca 7. adatközlő: *rántotta*
12. Mi a neve a bőrrel és egyéb vagdalékokkal töltött disznógyomornak? (*sajt, presbors, prezbos, gombos, gyomor disznósajt, pacal*)
 Örihodos 1. adatközlő: *prezmus, gömbös*
 Kaponak 2. adatközlő: *gömbös*
 Kapca 3. adatközlő: *presbors*
 Kapca 4. adatközlő: *prezbos*
 Kapca 5. adatközlő: *prezbos*
 Kapca 6. adatközlő: *prézbors*
 Kapca 7. adatközlő: *prézbors*
13. Mi az, ami a kockára vágott kisütött szalonnából a zsír kinyomkodása után megmarad? (*csörge, töpörtyű, töpörtő, töpörkü, zsírka*)
 Örihodos 1. adatközlő: *csörge*
 Kaponak 2. adatközlő: *töpörtyű, csörge*
 Kapca 3. adatközlő: *töpörtü*
 Kapca 4. adatközlő: *töpörtü*
 Kapca 5. adatközlő: *töpörtyű, zsírka*
 Kapca 6. adatközlő: *töpörtyű, zsírka*
 Kapca 7. adatközlő: *töpörtyű*
14. Mi az a kertek végében, kazlak alatt élő tüskés hátú kis állat, amely tüskés gombóccá húzódik össze, ha ember, állat közeledik? (*tüskizsdisznu, tüskésborz, sündisznu, ebiborz, tüskeborz*)
 Örihodos 1. adatközlő: *sündisznu*
 Kaponak 2. adatközlő: *tüskésborz*
 Kapca 3. adatközlő: *sündisznu, tüskeborz*
 Kapca 4. adatközlő: *sündisznu*
 Kapca 5. adatközlő: *tüskeborz*
 Kapca 6. adatközlő: *tüskeborz, sündisznu*
 Kapca 7. adatközlő: *tüskeborz*
15. Hogyan hívják azt a kis fekete állatot, amely kis hantokban túrja ki a földet? (*vakanduk, vakand, vakant, vakkant, vakont*)
 Örihodos 1. adatközlő: *vakkond*
 Kaponak 2. adatközlő: *vakand*
 Kapca 3. adatközlő: *vakkant*
 Kapca 4. adatközlő: *nincs adat*
 Kapca 5. adatközlő: *vakkant*
 Kapca 6. adatközlő: *vakkant*
 Kapca 7. adatközlő: *vakond*
16. Mi a nagy testű, rücskös hátú, lomha, szürke vagy barna béka neve? (*varangyos biéka, taracskojs bieka, daracskojs bieka, targyakojs bieka*)
 Örihodos 1. adatközlő: *varangyos b'ieka*
 Kaponak 2. adatközlő: *varangyos b'ieka*
 Kapca 3. adatközlő: *taracskos béka*
 Kapca 4. adatközlő: *taracskos b'ieka*
 Kapca 5. adatközlő: *taracskos b'ieka*
 (...mi montuk borsu, ő monta bab)
 Kapca 6. adatközlő: *taracskos b'ieka*
 Kapca 7. adatközlő: *taracskos béka*

17. Mi a neve a fekete-sárga csíkos fullánkös rovarnak, amely a méhhez hasonlít, de vad és csíp?
(*darázs, dorázs, szakadik, szakondik, mihe, szakkant, dongu*)
 Örihodos 1. adatközlő: *dorázs, szakadik*
 Kaponak 2. adatközlő: *földiméh, darázs*
 Kapca 3. adatközlő: *szakkant*
 Kapca 4. adatközlő: *szakkant*
 Kapca 5. adatközlő: *szakkant*
 Kapca 6. adatközlő: *darázs*
 Kapca 7. adatközlő: *szakkant, darázs*
18. Mi annak a bogárfélének a neve, amelynek zöld vagy szürke a színe, hosszú, visszahajló lába van, és nagyokat ugrik? (*kaszás, szöcskü, szecsku, kaszásszöcskü*)
 Örihodos 1. adatközlő: *kaszás*
 Kaponak 2. adatközlő: *szecsku*
 Kapca 3. adatközlő: *szöcskü*
 Kapca 4. adatközlő: *tücsök*
 Kapca 5. adatközlő: *sáska*
 Kapca 6. adatközlő: *szöcskü*
 Kapca 7. adatközlő: *szöcskü*
19. Mi a neve annak a röpködő színes szárnyú rovarnak, amelyik a hernyóból lesz? (*lepke, pergyuka, pillangó*)
 Örihodos 1. adatközlő: *lepke*
 Kaponak 2. adatközlő: *lepke*
 Kapca 3. adatközlő: *lepke*
 Kapca 4. adatközlő: *lepke*
 Kapca 5. adatközlő: *lepke*
 Kapca 6. adatközlő: *lepke, përgyuka*
 Kapca 7. adatközlő: *lepke*
20. Mi a tarka tollazatú, rovarokkal táplálkozó, a fák törzsén kopácsoló madár neve? (*harkáj, ácsmadár*)
 Örihodos 1. adatközlő: *harkáj*
 Kaponak 2. adatközlő: *harkáj*
 Kapca 3. adatközlő: *cinke (?)*
 Kapca 4. adatközlő: *harkáj*
 Kapca 5. adatközlő: *harkáj, fakopogatu*
 Kapca 6. adatközlő: *fakopogatu*
 Kapca 7. adatközlő: *nincs adat*
21. Mit csinál a macska, mikor megsérti a karmával a kezünket? Hogy mondjuk? (*mëkkörmöz, mëkkörmü(l), mëkkarmol*)
 Örihodos 1. adatközlő: *körmöz*
 Kaponak 2. adatközlő: *körmöz*
 Kapca 3. adatközlő: *mëkkarmol*
 Kapca 4. adatközlő: *nincs adat*
 Kapca 5. adatközlő: *mëkkörmüt*
 Kapca 6. adatközlő: *mëkkörmüt*
 Kapca 7. adatközlő: *karmol*
22. Mi annak a növénynek a neve, amelynek vastag, erős szára van, széles, tányér alakú sárga a virága? Magjából olajat sajtolnak. (*naprafordulou, napraforgu, tányéruozsa, tányiervirág, napraforguvirág*)
 Örihodos 1. adatközlő: *napraforgu*
 Kaponak 2. adatközlő: *napraforgu, napraforgó*
 Kapca 3. adatközlő: *napraforgu*
 Kapca 4. adatközlő: *napraforgu*
 Kapca 5. adatközlő: *napraforgu, tányⁱervirág*
 Kapca 6. adatközlő: *tányⁱervirág*
 Kapca 7. adatközlő: *napraforgu*

23. Mi az a kemény héjú, kerek alakú, olajos belű termés, amit le szoktak verni a fáról? (*diju, diju*)
 Örihodos 1. adatközlő: *diju*
 Kaponak 2. adatközlő: *diju*
 Kapca 3. adatközlő: *diju*
 Kapca 4. adatközlő: *diju*
 Kapca 5. adatközlő: *mogyoru, diju*
 Kapca 6. adatközlő: *diju*
 Kapca 7. adatközlő: *dió*
24. Mi a neve a nedves helyen növő, barkás virágú fának, melynek az ágai lefelé hajolnak? (*fűzfa, fűzfa, ficfa, sziaácsfa*)
 Örihodos 1. adatközlő: *fűszfa, cicamacuka*
 Kaponak 2. adatközlő: nincs adat
 Kapca 3. adatközlő: *macuka*
 Kapca 4. adatközlő: *macuka*
 Kapca 5. adatközlő: *fűszfa, macukafa*
 Kapca 6. adatközlő: *szomorufűszfa*
 Kapca 7. adatközlő: *macukaf, fűszfa*
25. Mi annak a növénynek a neve, melynek hosszú, fehér, elvékonyodó gyökere van, a zöldjével is húslevest szoktak ízesíteni? (*petris, petrizsgyüker, petrizsgyöker, petristöje*)
 Örihodos 1. adatközlő: *petris*
 Kaponak 2. adatközlő: *petrezsejem*
 Kapca 3. adatközlő: *petris*
 Kapca 4. adatközlő: *petris*
 Kapca 5. adatközlő: *petris, petrezsejem*
 Kapca 6. adatközlő: *petris*
 Kapca 7. adatközlő: *petris, petrezsejem*
26. Mi a neve az udvaron annak a része, ahol a fát aprítják? (*fágutu, fágutó, (fa)vágittó, (fa)vágitu*)
 Örihodos 1. adatközlő: *faszín*
 Kaponak 2. adatközlő: *fágittu*
 Kapca 3. adatközlő: *favágittu*
 Kapca 4. adatközlő: *faház*
 Kapca 5. adatközlő: *vágitu*
 Kapca 6. adatközlő: *favágó, favágitu*
 Kapca 7. adatközlő: *faház, faszin*
27. Mi az, amin régebben a vásznat szőtték? (*fajsz, vetüszék, szüjüfa, szüjőfa, szüvüfa*)
 Örihodos 1. adatközlő: *szövüszék, fajsz*
 Kaponak 2. adatközlő: *szövőszék*
 Kapca 3. adatközlő: *szövőüégp, fajsz*
 Kapca 4. adatközlő: nincs adat
 Kapca 5. adatközlő(Rozi): *fajz*
 Kapca 6. adatközlő: *fajsz*
 Kapca 7. adatközlő: *fajz*
28. Mi van felettünk? (Ha mennyezet jelentésű szó a felelet, a következő kérdés: ... a között és a tető között?) (*pallás, hié, hie, padlás*)
 Örihodos 1. adatközlő: *pallás*
 Kaponak 2. adatközlő: *padlás*
 Kapca 3. adatközlő: *pallás*
 Kapca 4. adatközlő: *padlás*
 Kapca 5. adatközlő: *padlás, hⁱé*
 (*Szokták mondani, hogy hⁱéba mágván ven, ilyen mondás vót, nem, hogy valaki kerestek, aztán hogy nincs meg, akko asztán hó van, hⁱéba mágván ven*)
 Kapca 6. adatközlő: *pallás*
 Kapca 7. adatközlő: *padlás*
29. Mi az, amin fölmászunk a padlásra? (*lietra, liétrá, uodal, ösztölle, rietuha, riētuha, rétuoha, lajtergya, lajtorgya, liétro*)

Őrihodos 1. adatközlő: l'ètra, l'épcsü

Kaponak 2. adatközlő: liétra

Kapca 3. adatközlő: nincs adat

Kapca 4. adatközlő: l'ètra

Kapca 5. adatközlő: l'ètra, rétuha

Kapca 6. adatközlő: riètuha

Kapca 7. adatközlő: létra

30. Mit csinál a kisgyerek fájdalmában, ha beüti a lábát? (rien, rij, rin, sir, suokodik)

Őrihodos 1. adatközlő: sir, rien

Kaponak 2. adatközlő: sir

Kapca 3. adatközlő: sir

Kapca 4. adatközlő: sir

Kapca 5. adatközlő: sir

(Mutkor a kisunokám ijen, most szálbának, vagy minek mongyák, ojan kⁱ és nem, hogy vágják a bozutut vele. Aztán az 'édēsapjának mēktaláta, aztán "ő szⁱépen a fⁱődbe akarta belevágni és a nagyujjába vákta bele. Ugyhogy össze köllött neki ragasztani, be köllött vinnyi a korházba. 'Sztán kérdöztem tőle sirtá, nēm sirtam 'ane ordítottam. De hamar meggyogyit neki, akko mēg nem akart ráállanyi, akko se miko már bird vóna. Szomszédbu babakocsit köllöt kérnyi hogy abba tologatnyi. És "öt ⁱéves. De kihasznát mindenfélit, hogy "ő nem bir m'ennyi.)

Kapca 6. adatközlő: sir

Kapca 7. adatközlő: sír

Mutatvány a szöveglejegyzésből

A gyűjtő neve, gyűjtés ideje: Gumimacska, 2012.09.19.

(Gy1: Falyuna Nóra, Gy2: Csonka Vivien, Gy3: Varga Réka, Gy4: Csoóri Panni)

Gyűjtés helye: Hodos

Az adatközlő sorszáma: 1

Születési helye, éve: Hodos

Iskolai végzettsége:

Egynyelvű vagy kétynyelvű iskolába járt-e? – Kétynyelvű

Nyugdíj előtti foglalkozás: gazdálkodás

A felvételhez használt készülék: diktafon

A gyűjtő megjegyzései a felvétel körülményeiről és az adatközlőről:

- vallás: evangélikus

- jelen volt még a lánya (A2)

Lejegyezte: Falyuna Nora

Gy1: És mit dolgoztak Ausztriában?

A1: Hát ugyē sokan dolgoztak gyárban, de ilyēn kocsmában. A konyhán. Nem fészolgáló vottunk, hanēm bēnt a konyhán. Uty. Halas kocsmába, kint a Duna-parton, hát ugye' nem bent a városba, mer a Biécstől még harminc kilomētere kint vottunk és arra is ot a Duna, má le Cseszlovákijának, és od vot ety halászkocsmá jēs abba vótunk.

Gy2: És miket főztek?

A1: Jobban haljéltelt, csak egész eccerüt fōsztünk, ami a kocsmába mēnt, halbu. Kirántott vot akkó, ilen más sült hal, akkor jobban csak illen haljétel vot, és ha valaki kért, akko kapott kirántott, ugye kirántott hust, disznóhusból. Még volt é olyan szafte csinálva, csak ez a kiét fēle, a többi az mint hal volt. Na. Hát mi maunknak ugyē a szjemēlzet, még akko vótak pincérek, meg a sambba, ki dolgozott, mi mind mauga a sēf niem fōzott ugyē nekünk más ételt, viszont a kocsmába csak ez a haljétel mēnt. De rengeteg niép volt, piéntek, szombat, vasárnap nagyon sok.

A2: Sütit? Almás lepin esz. Ismeritek?

Gy1,2,3,4: Jaj, köszönjük szépen! Ilyet még nem ettünk. Hú, de puha!

A2: Ja, még friss! Ez tēgnap vót sütvē.

A1: De fakd mek kiét kézzel... Tuggyátok, mi ez a furcsa, ami a szekéren van? ...Esz szedték ki tēgnap!

A2: Isztok bort?

Gy3: És ez mi?

A1: Burgondi. Takarmányriépa.

A2: Iszik valaki? Öntsek?

Gy4: Én kérek szépen, hogyha lehet.

Gy1: És milyen állatok vannak itt javarészt, látom...?

A1: Disznók van, asztán tehények, na, bika van, nevelünk...

A2: Ha még valaki, akko...megnézhetitek

A1: Mekhát tinok, bornyuk, tyukok, csibe izs van valahun, kizs csibék... Hát ek, nemtom elmentek valaova? Na, illenék az állatok...lua a má nincs sehol.

Gy3 : Volt?

A1: Volt.

Gy3: És miért nincs?

A1: Hááát, aszt mindenki eladta, joszt helibe gyött a nétykerekü. Traktorok, ugyë?

Gy3: Már nem éri meg!

A1: Ném. Abba a hetvenes jevekbe nagyon a traktort bészërëztë mindenki, akkor utánna eket a naty szekereket, asztán a többi giépezetët a traktorok ugyë. Van a vetügiép, evve most fümagod vetünk, meg hátugye eke, bránna köllött meg ami mindën a traktorhoz járt, aszt mind beszereszték. Kombájnokat, nem kiézzel aratnyi, meg asztán hát mi még...

Gy3: És régen hogy ment, amikor még kislánynak tetszett lenni?

A1: Hát akkor is jól mënt.

Gy3: És a munka?

A1: Hát asz kiézzë mënt.

Gy4: De hogy volt elosztva, hogy gondolom megvolt, hogy ki mit csinál?

A1: Jaj, hát persze, mek hát akko mënt az egész hász, mëg több volt a niép. Mer mindë használ vótak többen, de niégy-öt-hat szeméj. Mos mëk mindehol lëmënt esz. Ja, nagyon keves, itt a szomszédokba csak egy meg kettü, kettü, egy, itt három-niégy. Ity van, nincs több.

Gy4: És öö, bocsánat, tessék. Én azt szeretném megkérdezni, hogy...gondolom amikor...tehát régebben azért a népszokásokat hogy tartották-e, vagy ilyen jeles alkalmakat?

A1: Hát illen izéket tartottunk, ugyë...templomi ünnepeket, de akko egy időbe nëm volt szabad, na...

Gy4: De hogy nem volt szabad, mármint hogy mért nem volt szabad?

A1: Hát nëm szabadott... monygyuk ha karácsony napgya nëm vasárnapra esëtt, akkor...hát meg aki paraszt vot, mëhëtëtt templomba, mëg mëhëtëtt mindenhová, de úgy má akik valami állásba ugyë, taniturok, meg olyan má nem járt soase. Nem szabadott nekik. De hát mi az a parasztok emëntünk karácsonyko...na meg iskolába me'g jártam akko së. Nëm szabadott, csak ugy, ha vasárnapra esëtt a templom...ugyë az ünnep, mondjuk husvédvasárnapján van, de husvithétfön má mentünk iskolába.

Gy4: És volt locsolkodás, meg...vagy azt annyira...?

A1: Hát, valami vot, dë az jobban ullan szerinyessen, mer mindënt nem lëhëtëtt, ja.

Gy4: Persze.

Gy3: Nem voltak, ilyen nagy ivászatós ünnepek?

A1: Nëm, ollan nëm. Most ugyek tartanak sok ünnepët, mëg el is mëgy a niép, de...

Gy1: És például ezen a területen egy esküvő?

A1: Na ja, ja, az van, a lakodalom, vagyol azt mëktartották mëg.

A2: Régen sok van, itt falun.

A1: Ugyugy azt mëktartották, hát vót bizon...it Alsoszerün vot a lán, és Fölsöszerü a fiu, akkor ott tartottak, itt tartottak, mindënik helën. Ja, de nem uty, hogy most ëlmenünk, és eszünk ety vacsorát, akkor egész éjjel, mint réggelig, kicsit kipihentë mindënyi magát, ézs vasárnap vaty hiétfön már megin tartották. Ja, az hosszas lakodalmak votak, jobban mëktartották.

Gy4: És bálókba jártak esetleg?

A1: Hát jártak, mer e itte lënn cigányzenészek vótak, muzsikusoknak gondolom, azok eljöttek idë a községházára - hogyha jól mondom, ugyë -...

Gy3: Nem tudja rosszul mondani.

A1:...oszt ott akkor muzsikáltak, mëg mëntek oszt játszottak.. szórakosztak ave..., hát ugyë miko hogy. Ha sok vot a niép, akko akár réggelig is etartott, ha kevesebb, hát akkor...

...

Gy2: Azt még megkérdezhetem, hogy most mi lesz azzal a rengeteg tökkel?

A1: Aszt most kimagojok, a tökmagot mekszárogattyuk, osz majd elvisszék egy innej tisz kilométernyire van ijen olajgyár...

Gy3,4: Ott voltunk!

A1: Oszta aszt kicsinyátuttyuk, asz lesz jó tökmagolaj.

Gy2,3,4: Meg is kóstoltuk. Nagyon jó!

A1: Még? Hát hol?

Gy3: Ott, az olajgyárban.

A1: Olaj...evotatok?

Gy3: El.

A1: Na ugyé millen szíép mostan ujonnan van iépitve, mekhát magyaru beszinek.

Gy3: Igen, igen.

A1: Ja, az asszony hodosi, na, a fiérje az ott Péterhegyen petrovci, mekhát van fiju, még pici.

Gy3: Igen, láttunk gyereket is.

A1: Jaj, asz má unoka ottan.

Gy3: Van ott élet!

A1: Tessék?

Gy3: Van ott élet!

A1: Hát van ollan hely, ahol vannak, van mék hogy nagyon kevensen.

Gy2: És miket főznek a tökmagolajjal?

A1: Hát asz salátára fêhasználjuk. Akármi, mos például nyárun van paprika, paradicsom, hajma. Összjevágjuk, rá a tökmagolajt, asztán a zódsaláta, indivia meg ijen...tuggyátok asztot: indivia?

Gy1,3,4: Nem.

A1: Nem, aszt a salátát, nêm?

Gy3: Nem.

A1: Nêm, így jobban összevan...hát lehet hogy nem körülbelö a Spár botokba...ott fönn

Gy2,3,4: Nem tudom, nem ismerem.

A1: ...kicsit ilyen hosszikás a levêle, de olyan szíép fejek, csak most mëgmutatnám, iszé van a kêrtbê, csak a nagy mëlêg, mëg a szárazság eliszéte, hoty kicsi miêk, ke neki nyôni. Asz nagyon jo saláta, há niêzzétek majd mëg a Spár boldot, vaty Hoffer esetleg, Lidelbe is lêhet, ja. Jobban talán a Spár. Vannak it nálunk is ám od benn.